

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU
YA BUNGE YA MIUNDOMBINU KUHUSU SHUGHULI ZA KAMATI KWA
MWAKA 2023**

[Imetolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni
za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023]

Ofisi ya Bunge,
Mtaa wa Makole,
S.L.P. 941,
41105 **DODOMA.**

5 February 2024

IKISIRI

Taarifa ya shughuli za Kamati ya Kudumu ya Miundombinu kwa mwaka 2024, inawasilishwa kwa mujibu wa Kanuni ya 136(15) ya Kanuni za Bunge, Toleo Februari, 2024. Madhumuni yake ni kuliwezesha Bunge kuijadili na kupitisha mapendekezo ya Kamati kadiri yalivyo au kwa kuyarekebisha.

Taarifa imegawanyika katika sehemu nne. Sehemu ya kwanza inayotoa maelezo ya Jumla na sehemu ya pili inafafanua shughuli zilizotelezwa na kuonesha uchambuzi unaotokana na shughuli za Kamati. Sehemu ya tatu ina bainisha mtazamo na maoni ya Kamati kuhusu, ujenzi na sekta ya mawasiliano. Uchambuzi umebainisha utekelezaji wa maazimio ya Bunge kutokana na Taarifa ya Shughuli za Kamati kwa mwaka 2022. Utekelezaji huo umeoneshwa kuwa katika makundi mawili. Kundi la kwanza ni utekelezaji unaoridhisha na kundi la pili ni utekelezaji wa maazimio ulio katika hatua isiyoridhisha

Vile vile, uchambuzi umeonesha mafanikio na changamoto mbalimbali kwa Sekta ya uchukuzi, ujenzi na mawasiliano. Changamoto hizo zimeelezwa kwa kila sekta. Kwenye sekta ya uchukuzi changamoto zilizobainishwa na: mgongano wa majukumu ya LATRA na Jeshi la Polisi na upungufu wa watumishi ikilinganishwa na mahitaji.

Changamoto nyingine katika sekta ya uchukuzi ni malalamiko kuhusu ufanisi wa TPA na suala la TPA kutokubakiziwa sehemu ya Fedha inazokusanya kutokana na tozo za gati. Vile vile kuna MSCL kama vile upungufu wa Fedha, kukosekana kwa uhalisia wa gharama za uendeshaji na kuwa na meli nyingi zilizo matengenezoni kwa muda mrefu.

Changamoto nyingine ya sekta ya uchukuzi ni TAA kuwa na upungufu wa watumishi, uchakavu wa mitambo, majengo na miundombinu na kukosekana kwa Sheria moja mahsusi inayoweka masharti kuhusu usimamizi na uendeshaji wa viwanja vya ndege.

Kwa upande wa sekta ya ujenzi, changamoto zinazoripotiwa zinahusu usimamizi wa barabara chini ya TANROADS na ROADFUND

na uwekezaji unaofanywa na TBA. Kwenye usimamizi wa barabara changamoto kubwa ni ufinyu wa bajeti ya ujenzi na matengenezo, uvamizi wa maeno ya barabara nchini na upungufu wa watumishi. Aidha, uwekezaji kwenye ujenzi wa majengo unakabiliwa na upungufu wa mtaji kwa TBA, wapangaji wengi kutokulipa kodi ya pango kwa wakati na upungufu wa watumishi. Kwenye sekta ya mawasiliano kuna changamoto zinazoyakabili maeneo makuu manne. Maeneo hayo ni uhalifu wa kimtandao, TTCL kushindwa kujiendesha kibiashara, shirika la Posta kuelemeza na mzigo wa madeni na kasi ndogo ya ujenzi wa minara. Kutokana na changamoto hizo Taarifa imebeba mapendekezo katika maeneo kumi na mbili yafuatayo: -

- (i) Kuondoa mgongano wa majukumu ya LATRA na yale ya Jeshi la Polisi;
- (ii) Utatuzi wa upungufu wa watumishi LATRA;
- (iii) Kuongeza ufanisi wa TPA;
- (iv) Kuongeza sehemu ya mapato ya TPA kutokana na Gati bandarini;
- (v) Kuboresha uendeshaji wa MSCL;
- (vi) Kutatua changamoto zinazoikabili TAA;
- (vii) Kuboresha usimamizi wa barabara chini ya TANROADS;
- (viii) Kuongeza kasi ya uwekezaji katika majengo chini ya TBA;
- (ix) Kuimarisha udhibiti wa uhalifu wa kimtandao;
- (x) Kuiwezesha TTCL ijiendeshe kibiashara;
- (xi) Kulikwamua shirika la Posta katika mzigo mkubwa wa madeni; na
- (xii) Kuongeza kasi ya ujenzi wa minara ya mawasiliano nchini.

VIFUPISHO

TPA	–	Tanzania Port Authority
TAA	–	Tanzania AirPort Authority
LATRA	–	Land Transport Regulatory Authority
VTs	–	Vehicle Tracking System
DMGP	–	The Dare Es Salaam Maritime Gateway Program
TASAC	–	Tanzania Shipping Agencies Corporation
NIT	–	National Institute of Transportation
DMI	–	Dar es Salaam Marine Institute
DRC	–	Democratic Republic of the Congo
MSCL	–	Marine Service Company Limited
SGR	–	Standard Gauge Railway
MGR	–	Meter Gauge Railway
NIDA	–	National Identification Authority
BRELA	–	The Business Registration and Licensing Agency
PRIMS	–	Railways and Roads Information Management System
TIRA	–	Tanzania Insurance Regulatory Authority
egA – e	-	Government Authority
UCSAF	–	The Universal Communication Service Access Fund
TCRA	–	Tanzania Communication Regulatory Authority
TPC	–	Tanzania Postal Company
TTCL	–	Tanzania Telecommunication Company Limited
WHMTH	–	Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari
TBA	–	Tanzania Buildings Agency
TABOA	–	Tanzania Bus Owners Association
CSR	–	Corporate Social Responsibility
DSM	–	Dar es Salaam
CCTV	–	Closed Circuit Television
ATCL	–	Air Tanzania Company Limited
ERMS	–	Enterprise Resources Management Suite
EPC +C	–	Engineering Procurement Construction Plus Financing

YALIYOMO

IKISIRI.....	i
VIFUPISHO.....	iii
 SEHEMU YA KWANZA.....	 1
1.0 UTANGULIZI.....	1
1.1 Maelezo ya Jumla.....	1
1.2 Muundo wa Taarifa	1
1.3 Msingi wa Shughuli zilizotekelezwa na Kamati	2
1.4 Njia iliyotumika	3
 SEHEMU YA PILI.....	 5
2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA UCHAMBUZI WA MATOKEO.....	5
2.1 Ufafanuzi wa Shughuli	5
2.1.1 Ufuatiliaji wa Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge katika Taarifa ya Mwaka 2023.....	5
2.1.2 Kushughulikia bajeti za Wizara inazozisimamia	6
2.1.3 Kushughulikia Taarifa za Utendaji na Kufuatilia Utekelezaji wa Mipango ya Wizara.....	6
2.2 Uchambuzi wa Hali kutokana na Shughuli za Kamati.....	7
2.3 Yatokanayo na Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge	8
SEKTAYA UCHUKUZI	8
2.3.1 Utekelezaji wa maazimo ya Bunge kuhusu Uhaba wa Watumishi na Vitendea Kazi.....	8
2.3.2 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge kuhusu Changamoto ya Kisheria kwa Shrika la Reli.....	8
2.3.3 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge kuhusu utatuzi wa changamoto ya vitendea kazi kwa NIT	9
SEKTA YA UJENZI	9
2.3.4 Wapangaji wa nyumba za TBA kushindwa kulipa kodi kwa wakati	9
2.3.5 TBA kuchelewa kulipwa fedha za ujenzi wa miradi kwa wakati.....	10

2.3.6	Kanuni zinazoendesha TBA kutoruhusu uwekezaji mkubwa	10
2.3.7	Kuchelewa kulipwa fidia katika Ujenzi wa barabara ya Itoni – Ludewa - Manda - Lusitu-Mawengi.....	11
2.3.8	Miradi kutokamilika kwa wakati na kuongezeka kwa gharama za miradi	11
	SEKTA YA MAWASILIANO	12
2.3.9	Kuchelewa kukamilika kwa mikataba na taratibu za manunuzi.....	12
2.3.10	Miradi kutekelezwa chini ya kiwango ikiwemo ujenzi wa minara	12
2.3.11	Kutenga fedha zaidi kwa ajili ya Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF) na kuisimamia Kampuni ya Mawasiliano Tanzania (TTCL) kukamilisha ujenzi wa minara	12
2.3.12	TCRA kuendelea kushirikiana na Jeshi la Polisi kukabiliana na tatizo la uhalifu wa kimtandao	13
2.3.13	Serikali kuiwezesha Kampuni ya (TTCL) kulipwa madeni na kukamilisha Kanuni za Uendeshaji wa Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano	13
2.3.14	Upungufu wa Mapato ya Serikali unaotokana na Shirika la Posta	13
2.3.15	TBC iajiri Wasanii wenye Vipaji.....	14
	UTEKELEZAJI WA MAAZIMIO USIORIDHISHA	14
2.3.16	Utekelezaji katika Sekta ya Ujenzi.....	14
	UTEKELEZAJI KATIKA SEKTA YA UCHUKUZI.....	15
2.3.17	Maazimio kuhusu Changamoto ya Kuchelewa kwa Kuanza kwa Utekelezaji wa Mradi wa Reli ya kisasa.....	15
	UTEKELEZAJI KATIKA SEKTA YA MAWASILIANO	15
2.3.18	Utekelezaji wa Maazimio kuhusu mradi wa Tanzania ya Kidigitali utekelezaji wake unategemea fedha za nje.....	15
2.4	Yatokanayo na Uchambuzi wa Taarifa za Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa kipindi cha Julai hadi Disemba, 2023	16

2.4.1	Wizara ya Ujenzi.....	16
2.4.2	Wizara ya Uchukuzi	16
2.4.3	Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari.....	17
2.5	Yatokanayo na Uchambuzi wa Taarifa za Utendaji.....	17
2.5.1	Mafanikio na Changamoto katika Sekta ya Uchukuzi	17
2.5.2	Mafanikio na Changamoto katika Sekta ya Ujenzi	23
2.5.3	Sekta ya Mawasiliano	26
	SEHEMU YA TATU	31
3.0	MAONI NA MAPENDEKEZO.....	31
3.1	Maelezo ya Jumla.....	31
3.2	Mtazamo na Maoni ya Jumla.....	31
3.3	Mapendekeo	33
	SEKTA YA UCHUKUZI	33
3.3.1	Mgongano wa Majukumu ya Mamlaka ya Udhhibiti Usafiri Aridhini (LATRA).....	33
3.3.2	Upungufu wa watumishi ikilinganishwa na mahitaji ya ufanisi wa LATRA	34
3.3.3	Malalamiko kuhusu ufanisi wa mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA)	34
3.3.4	Changamoto ya Sehemu kubwa ya mapato ya Bandari kutosalia kwenye uwekezaji	35
3.3.5	Changamoto za uendeshaji wa huduma za Meli - MSCL.....	36
3.3.6	Changamoto zinazoikabili mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA)	36
3.3.7	Changamoto za usimamizi wa Barabara zilizo chini ya Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS)....	38
3.3.8	Kasi ndogo ya uwekezaji katika majengo chini ya Wakala wa majengo (TBA)	39
3.3.9	Utapeli na uhalifu mwingine wa Kimtandao.....	40
3.3.10	Kampuni ya Mawasiliano Tanzania (TTCL), kushindwa kujiendesha kwa biashara	40

3.3.11 Mzigo wa madeni na mtaji mdogo wa Shirika la Posta Tanzania.....	41
3.3.12 Kasi ndogo ya ujenzi wa minara ya Mawasiliano ..	41
SEHEMU YA NNE.....	43
4.0 HITIMISHO NA HOJA	43
4.1 Hitimisho	43
4.2 Hoja	45

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU
YA BUNGE YA MIUNDOMBINU KUHUSU SHUGHULI ZA KAMATI KWA
MWAKA 2023**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Naomba kuwasilisha Taarifa ya Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kwa Mwaka 2023. Taarifa hii inawasilishwa kwa mujibu wa Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023. Lengo ni kuliwezesha Bunge kuijadili na hatimaye kuamua kutokana na Mapendekezo ya Kamati kwa kuzingatia ufafanuzi unaotolewa.

Mheshimiwa Spika, Mjadala wa Taarifa hii utaliwezesha Bunge kufuatilia na kutathmini utekelezaji wa shughuli za umma katika sekta zinazosimamiwa na Kamati hii. Aidha, maudhui ya Taarifa hii yanaweza kulifaa Bunge katika uhakiki wa hatua zinazofikiwa na Serikali ili kukidhi matarajio ya wananchi kwa sekta za Ujenzi, Uchukuzi, Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari.

1.2 Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, Kwa madhumuni ya kubainisha mtiririko wa maudhui, naomba kubainisha mpangilio wa Taarifa hii. Kimuundo, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu nne kama ifuatavyo: -

- (i) Sehemu ya kwanza inayotoa maelezo ya jumla, ikiwemo msingi wa shughuli za Kamati, njia na mbinu zilizotumika na orodha ya shughuli zilizotekelezwa;

- (ii) Sehemu ya pili inayoeleza shughuli zilizotekelezwa na uchambuzi wa yaliyojitokeza wakati wa utekelezaji. Aidha, sehemu hii inabainisha mafanikio yaliyobainika na changamoto zinazojitokeza;
- (iii) Sehemu ya tatu inayoonesha maoni ya jumla na mapendekezo kwa lengo la kuliwezesha Bunge kuamua; na
- (iv) Sehemu ya nne inayohitimisha ili Bunge liijadili na hatimaye kupitisha mapendekezo kama yalivyo au kwa kuyarekebisha kwa kadiri itakavyufaa.

1.3 Msingi wa Shughuli zilizotekelezwa na Kamati

Mheshimiwa Spika, Shughuli zilizotekelezwa na Kamati zilihusu ufuatiliaji wa majukumu yanayotekelezwa na Wizara inazosisimamia. Msingi wa shughuli hizo unaanzia kwenye Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania hadi Kanuni za Kudumu za Bunge.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 4 Ibara ya ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, inaitambua Serikali kuwa chombo chenye mamlaka ya Utendaji na Bunge ni chombo chenye mamlaka ya kutunga sheria na kusimamia utekelezaji wa shughuli za umma. Aidha, Ibara ya 8 (1) (b) inatambulisha lengo kuu la Serikali la kuwezesha ustawi wa wananchi.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 96 ya Katiba inalipa Bunge uwezo wa kuunda Kamati za namna mbalimbali kwa ajili ya utekelezaji bora wa madaraka yake. Vilevile, Ibara ya 63 (2) ya Katiba imelipa Bunge jukumu la kuisimamia na kuishauri Serikali kwa niaba ya wananchi. Katika utekelezaji wa madaraka ya Bunge, Kifungu cha 7 (1) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, kimebainisha majukumu ya Kamati za Kudumu za Bunge za kisekta, ikiwemo Kamati hii. Majukumu hayo ni: -

- (i) Kushughulikia bajeti za Wizara inazosisimamia;
- (ii) Kushughulikia Miswada ya sheria na mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara inazosisimamia;
- (iii) Kushughulikia Taarifa za utendaji za kila mwaka za Wizara inazosisimamia; na
- (iv) Kufuatilia utekelezaji unaofanywa na Wizara hizo.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia msingi huo, Kamati imetekeleza shughuli zifuatazo: -

- (i) Kupata mafunzo kuhusu muundo na majukumu ya Wizara inazosisimamia pamoja na Taasisi zilizo chini ya Wizara hizo. Lengo ni kujiandaa kwa pamoja kulingana na wigo wa majukumu ya Kamati;
- (ii) Kupokea na kujadili Taarifa za utekelezaji wa Bajeti za Wizara inazosisimamia kwa kipindi cha Julai – Disemba, 2023. Lengo ni kufuatilia utekelezaji wa bajeti;
- (iii) Kutembelea na Kukagua miradi ya maendeleo chini ya Wizara inazosisimamia iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha 2023/2024. Lengo ni kuoanisha na mwenendo wa jumla wa utekelezaji wa bajeti; na
- (iv) Kuchambua Taarifa za utekelezaji wa Bajeti ya mwaka 2022/2023 na makadirio ya Bajeti ya mwaka 2023/2024 za Wizara inazosisimamia.

1.4 Njia zilizotumika

Mheshimiwa Spika, Kutokana na masharti ya Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge, naomba kulijulisha Bunge njia zilizotumika wakati wa utekelezaji. Njia hizo ni kama ifuatavyo: -

- (i) Kujadili masuala ya sekta na kuibua ajenda ya kuwekwa kwenye ratiba;

- (ii) Kuwapatia wajumbe mafunzo ili kuwawezesha kuwa katika muktadha wa majukumu yao;
- (iii) Kutoa fursa kwa Mawaziri kufafanua maudhui ya Taarifa zilizowasilishwa;
- (iv) Kuhoji na kujadiliana kuhusu mambo yaliyojitokeza kwenye taarifa zilizowasilishwa na pia kwenye ufafanuzi wa serikali;
- (v) Kutumia matokeo ya ziara za Kamati na kuyaoanisha na mawasilisho kwenye Kamati; na
- (vi) Kujumuisha mambo yanayobainika kwenye vikao wakati wa majadiliano na mahojiano ili kuorodhesha mambo makuu ya kutolewa maoni na ushauri.

Mheshimiwa Spika, Naomba kulihakikishia Bunge kuwa, njia hizo zimefanikisha matokeo ya kuaminika na kujenga uthabiti wa mapendekezo. Bila shaka Bunge litakapojadili Taarifa hii na kupitisha mapendekezo yaliyomo, Serikali itaboresha shughuli za umma kwenye sekta zinazosimamiwa na Kamati. Matokeo yake yatakuwa ni kufanikisha lengo la Serikali la ustawi wa watu kama lilivyofafanuliwa kwenye Katiba.

SEHEMU YA PILI

2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA UCHAMBUZI WA MATOKEO

2.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, Kama nilivyotangulia kusema, Kamati hii inasimamia Wizara ya Ujenzi, Wizara ya Uchukuzi na Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari. Usimamizi huo unajikita katika kubaini iwapo shughuli za umma chini ya Wizara hizo zinaongeza tija katika maisha ya watu na kwamba, zinakidhi matarajio ya wananchi kulingana na Ilani ya uchaguzi inayotekelezwa.

Mheshimiwa Spika, Ufafanuzi wa shughuli hizo ni kama ifuatavyo: -

2.1.1 Ufuatiliaji wa Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge katika Taarifa ya Mwaka 2023

Mheshimiwa Spika, Shughuli hii ilihusisha kutafakari hali halisi ya sekta zinazosimamiwa na Kamati. Tafakari hiyo, ilioanishwa na taarifa za Serikali kuhusu hatua zilizofikiwa katika utekelezaji wa maazimio ya Bunge yaliyotokana na Taarifa ya shughuli za Kamati wa mwaka 2022. Lengo la shughuli hii ni kulisaidia Bunge kufuatilia hali ilivyo na kuwa katika nafasi ya kusimamia Serikali inavyostahili.

Mheshimiwa Spika, ufuatiliaji uliofanywa na Kamati uligusa sekta ya uchukuzi, sekta ya ujenzi na sekta Mawasiliano. Taarifa za sekta hizo zilibainisha hali ya utekelezaji ambapo udadisi ulitumika wakati wa majadiliano. Matokeo ya shughuli hiyo yalidhihirisha hatua iliyofikiwa dhidi ya matarajio.

2.1.2 Kushughulikia bajeti za Wizara inazosisimamia

Mheshimiwa Spika, Tarehe 21 - 30 Machi, 2023, Kamati ilifanya uchambuzi wa Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti wa mwaka 2022/2023 na kupitia makadirio ya mapato na matumzi ya Wizara inazosisimamia kwa mwaka wa fedha 2023/2024. Shughuli hiyo ilifanyika baada ya kutembelea na kukagua miradi iliyotengewa fedha kwa mwaka 2022/2023 na kufanya ulinganisho na makadirio ya matumizi katika sekta zinazohusika. Maoni ya Kamati yalitolewa wakati wa mkutano wa bajeti Mwezi Aprili hadi Juni, 2023.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa bajeti za sekta hizo kwa mwaka wa fedha 2023/2024 zinaendelea kutekelezwa, naliahidi Bunge lako tukufu kuwa Kamati itaendelea kufuatilia utekelezaji huo. Matokeo ya ufuatiliaji yataripotiwa utakapofika wakati kwa mujibu wa Kanuni ya 118 (5) ya Kanuni za Bunge. Kwa sasa Kamati inasisitiza kuwa Serikali iendeleo kutekeleza bajeti kama ilivyokasimiwa na kupitishwa na Bunge.

2.1.3 Kushughulikia Taarifa za Utendaji na Kufuatilia Utekelezaji wa Mipango ya Wizara

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia umuhimu wa Taarifa za utendaji, Kamati ilipokea na kujadili taarifa mbalimbali za sekta inazosisimamia. Taarifa hizo zilihusu shughuli za umma katika sekta ya Uchukuzi, sekta ya ujenzi na sekta ya mawasiliano. Uchambuzi wa taarifa hizo uliwezesha Kamati kupata picha halisi ya hali ya sekta na uendeshaji wa taasisi za umma kwenye sekta hizo.

Mheshimiwa Spika, Ufuatiliaji wa utekelezaji wa majukumu ya Wizara, ulihusisha mambo yafuatayo: -

- (i) Kubaini mambo yanayougusa umma ambayo yanafaa kupata ufafanuzi wa Serikali na kuyaweka kwenye ajenda;
- (ii) Kuiomba Serikali iwasilishe Taarifa maalumu ya ufafanuzi kuhusu mambo yaliyobainishwa na Kamati; na
- (iii) Kurejea Ilani ya CCM ya uchaguzi Mkuu wa mwaka 2020, Sera zinazoongoza sekta hizo na miongozo mingine ya utekelezaji wa shughuli za umma. Lengo lilikuwa ni kulionesha Bunge msingi wa mapendekezo ya Kamati kwa kila sekta.

Mheshimiwa Spika, Kwa kufanya hivyo, Kamati italisaidia Bunge kubaini maeneo yanayohitaji kuboreshwa na kushauri Serikali ipasavyo. Bila shaka mapendekezo kutokana na shughuli hizo yatakuwa nyenzo muhimu kwa Bunge kutekeleza madaraka yake katika sekta ya uchukuzi, ujenzi na habari na mawasiliano.

2.2 Uchambuzi wa Hali kutokana na Shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, Kama tunavyofahamu, Taarifa za Utekelezaji wa Shughuli za Kamati zinawasilishwa ili kuliwezesha Bunge kubaini mambo yanayohitaji hatua za kibunge. Hatua hizo zinaweza kuwa pongezi, msisitizo au mapendekezo ya kufanyiwa kazi. Naomba kubainisha mambo yaliyobainika kutokana na uchambuzi uliofanyika wakati wa utekelezaji wa shughuli za Kamati. Mambo hayo ni kama ifuatavyo: -

2.3 Yatokanayo na Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge

UTEKELEZAJI UNAORIDHISHA

SEKTAYA UCHUKUZI

2.3.1 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge kuhusu Uhaba wa Watumishi na Vitendea Kazi

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi uliofanyika wakati Kamati ikitekeleza majukumu yake, ulibainisha uhaba wa watumishi katika sekta ya Uchukuzi. Taarifa za Serikali kuhusu taasisi za umma katika sekta ya uchukuzi zilionesha kuwa, sekta hii inahitaji watumishi **18,435**. Kwa mujibu wa taarifa hizo, hali halisi ya idadi ya watumishi inaonesha kuwa sekta hii ina jumla ya watumishi **12,151** kwa sasa, baada ya kutekeleza maazimio ya Bunge na kuajiri watumishi 1.975 kwa mwaka wa fedha 2023/2024.

Mheshimiwa Spika, Idadi ya watumishi kwa sasa inaonesha upungufu wa watumishi 6,284. Hatua zilizoripotiwa na Serikali ili kukabiliana na changamoto hiyo ni pamoja na kushikiza jumla ya watumishi 1,067 kwenye baadhi ya taasisi kwa muda.

2.3.2 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge Kuhusu Changamoto ya Kisheria kwa Shirika la Reli

Mheshimiwa Spika, Taarifa za Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge zilionesha hatua zilizofikiwa katika utekelezaji wa maazimio ya Bunge kwenye eneo la changamoto ya kisheria kuhusu shirika la Reli. Taarifa hizo zilionesha kuwa, Serikali ilitekeleza maazimio ya Bunge yaliyolenga kuondoa changamoto ya kisheria kwa shirika la reli.

Mheshimiwa Spika, Hali halisi iliyoripotiwa, inaonesha kuwa, changamoto hiyo ilifanyiwa kazi kwa Muswada

wa Sheria uliofanya marekebisho ya Sheria Namba 10 ya mwaka 2017 kwa kuongeza kifungu mahsusi kinachoruhusu sekta binafsi kushiriki katika utoaji wa huduma ya usafirishaji kwa njia ya reli. Muswada wa marekebisho ya Sheria ulipitishwa na Bunge tarehe 13 Juni, 2023 na kusainiwa na Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, tarehe 5 Julai, 2023. Sheria hiyo ilitangazwa kwenye Gazeti, Toleo Namba 28 la tarehe 14 Julai, 2023.

2.3.3 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge kuhusu Utatuzi wa Changamoto ya Vitendeakazi kwa NIT

Mheshimiwa Spika, Kuhusu vitendeakazi, Serikali imeripoti jitihada inazochukua kuwezesha vitendea kazi vinavyohitajika. Mfano wa jitihada zilizoripotiwa ni hatua za Serikali kuiwezesha *NIT* kununua ndege mbili (2) kwa ajili ya mafunzo ya urubani na vifaa vya mafunzo ya uhandisi na matengenezo ya ndege. Mfano mwingine *TRC* kuendelea na ununuzi wa vitendea kazi kama vile vichwa vya treni, mitambo na mabehewa kwa reli zote, yaani MGR na SGR.

SEKTA YA UJENZI

2.3.4 Wapangaji wa Nyumba za TBA Kushindwa kulipa kodi kwa Wakati

Mheshimiwa Spika, TBA kwa kumtumia Dalali wa Mahakama inaendelea na zoezi la ukusanyaji wa madeni. Taarifa zilionyesha kuwa, baada ya Maazimio ya Bunge kuhusu ukusanyaji wa madeni ya pango, TBA imekusanya madeni katika mikoa ya Dar es Salaam, Dodoma, Arusha na Katavi. Jumla ya Shilingi **bilioni 7.628**

zilipatikana kati ya Shilingi **bilioni 25.465** zilizokuwa zinadaiwa. Deni hilo limepungua na kufikia Shilingi **bilioni 17.838**.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa jitahada za kuiwezesha TBA kukusanya baadhi ya madeni na inaendelea kusisitiza kuwa, Taaasisi za Serikali zilipe madeni yao kwa wakati.

2.3.5 TBA Kuchelewa Kulipwa Fedha za Ujenzi wa Miradi kwa Wakati

Mheshimiwa Spika, Serikali imeripoti kuwa, katika Mwaka wa fedha 2023/24, TBA imetengewa **Shilingi 26,762,580,000.00** kwa ajili ya utekelezaji wa miradi mbalimbali ya ujenzi. Hadi kufikia Disemba, 2023, jumla ya **Shilingi 9,550,000,000.00** sawa na asilimia **35.68**, zimepokelewa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi. Aidha, Taarifa zimeonesha kwamba, ulipaji madeni kwa baadhi ya washitiri umekuwa na changamoto. Ufafanuzi umebainisha hatua zilizochukuliwa ni kulipa kiasi cha Shilingi **13,052,510,000.47** baada ya kuhakikiwa na kukidhi vigezo vya kulipwa.

2.3.6 Kanuni Zinazoendesha TBA Kutoruhusu Uwekezaji Mkubwa

Mheshimiwa Spika, Suala la Kanuni zinazoendesha TBA kutoruhusu uwekezaji mkubwa, lililokuwa sehemu ya Maazimio ya Bunge mwezi Februari, 2023, limetekelezwa na Serikali. Maelezo yaliyotolewa kwenye Kamati yanaonesha kuwa, Serikali kupitia Wizara ya Ujenzi na TBA, imefanya mapitio na kuhuisha Hati ya Uanzishwaji wa Wakala (*Establishment Order*) ya TBA. Kwa sasa, Hati

ya Uanzishwaji wa TBA iliyohuishwa kwa Tangazo la Serikali Namba 595 la tarehe 25 Agosti, 2023. Tangazo hilo, limeruhusu Wakala kushirikiana na Sekta binafsi katika ujenzi wa majengo na uendelezaji wa milki.

2.3.7 Kuchelewa Kulipwa Fidia katika Ujenzi wa Barabara ya Itoni – Ludewa - Manda - Lusitu-Mawengi

Mheshimiwa Spika, Serikali imetekeleza maazimio ya Bunge kuhusu fidia katika ujenzi wa barabara ya Itoni – Ludewa - Manda – Lusitu - Mawengi. Serikali ilieleza kuwa, Wananchi wote wa Kijiji cha Mawengi ambao ardhi yao imetwaliwa kwa ajili ya utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa barabara wamelipwa fidia. Aidha, wananchi ambao hawajalipwa ni wale waliopo ndani ya eneo la nyongeza la mita 7.5 (kati ya mita 22.5 na 30) ambapo Serikali haijalipa fidia kwa nchi nzima.

2.3.8 Miradi kutokamilika kwa wakati na kuongezeka kwa gharama za miradi

Mheshimiwa Spika, Taarifa za utekelezaji zinabainisha kuwa, TANROADS inaendelea kusimamia miradi mbalimbali ya barabara na madaraja ili kuhakikisha inakamilika kwa wakati ili kuondokana na changamoto ya kuongezeka kwa gharama za miradi kunakosababishwa na kuongezeka kwa bei za vifaa na kuchelewesha malipo ya Wakandarasi wakati wa utekelezaji wa miradi.

SEKTA YA MAWASILIANO

2.3.9 Kuchelewa kukamilika kwa mikataba na taratibu za manunuzi

Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kusimamia ukamilishwaji wa mikataba na taratibu za manunuzi ya vifaa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo ikiwemo Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano ambapo kwa sasa vifaa vyote vya mradi vimewasili nchini na utekelezaji uko katika hatua mbalimbali.

2.3.10 Miradi kutekelezwa chini ya Kiwango Ikiwemo Ujenzi wa Minara

Mheshimiwa Spika, Serikali imeripoti kuwa, inaendelea kuwasimamia watoa huduma wote kuhakikisha kuwa miradi inayotekelezwa inakuwa ya viwango vinavyokubalika. Suala hili linahitaji kupewa mkazo zaidi ili kuzuia madhara yake kwenye miradi inayohusika.

2.3.11 Kutenga Fedha Zaidi kwa Ajili ya Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF) na Kuisimamia Kampuni ya Mawasiliano Tanzania (TTCL) Kukamilisha Ujenzi wa Minara

Mheshimiwa Spika, Utekelezaji unaendelea, katika Mwaka wa fedha 2023/24 Serikali imetenga jumla ya Dola za Kimarekani **milioni 30** kupitia fedha za mradi wa Tanzania ya Kidigitali ambazo ni mkopo kutoka Benki ya Dunia ili kutekeleza miradi ya kufikisha huduma za mawasiliano vijijini.

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa fedha 2022/23, TTCL imekamilisha ujenzi na kuwasha jumla ya minara 72 kati ya minara 117 ambayo ni sawa na asilimia **62**.

2.3.12 TCRA Kuendelea Kushirikiana na Jeshi la Polisi Kukabiliana na Tatizo la Uhalifu wa Kimtandao

Mheshimiwa Spika, TCRA inaendelea kushirikiana na Jeshi la Polisi ili kuwezesha udhibiti wa uhalifu mtandaoni, kwa kuwezesha mafunzo kwa Jeshi la Polisi yanayohusu uchambuzi wa taarifa za mitandao na kusimamia matumizi ya namba maalumu 15040 kwa ajili ya watumiaji wa huduma za mawasiliano, kutoa taarifa ya matukio ya utapeli kwa njia ya ujumbe mfupi (SMS) kwa mitandao yote ya simu nchini. Mpaka kufikia Disemba, 2023 jumla ya namba za simu 8,117 zilibainika na kufungiwa. Aidha TCRA imebadilisha kanuni na kuongeza kipengele kwa watoa huduma kuwajibika kwenye kesi za uhalifu wa Mitandao.

2.3.13 Serikali Kuiwezesha Kampuni ya (TTCL) Kulipwa Madeni na Kukamilisha Kanuni za Uendeshaji wa Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano

Mheshimiwa Spika, Serikali imekamilisha uhamishwaji wa Mkongo kwenda TTCL. Kwa sasa Mkongo unasimamiwa na kanuni zilizowekwa na Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA). Serikali imeisimamia TTCL kupewa fedha kiasi cha Sh. **58,039,000,744.71** kwa ajili ya uendelezaji wa Mkongo.

2.3.14 Upungufu wa Mapato ya Serikali Unaotokana na Shirika la Posta

Mheshimiwa Spika, Utekelezaji wake ni kwamba, Shirika kwa kushirikiana na Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari limefanikiwa kukusanya **Shilingi 2,555,944,486** kati ya **Shilingi 4,498,934,931** kutoka katika taasisi za Serikali zinazodaiwa ndani ya kipindi cha

kuanzia Julai 2022 hadi June 2023. Hata hivyo, Shirika la Posta Tanzania bado linadai Shilingi **1,942,990,446** kutoka katika taasisi za Serikali. Ufuatiliaji wa deni hili unaendelea. Aidha, Shirika la Posta limeingia mashirikiano na watoa huduma binafsi katika usafirishaji wa bidhaa za Posta na lipo kwa lengo la kuimarisha ushirikiano.

2.3.15 TBC Kuajiri Wasanii wenye Vipaji

Mheshimiwa Spika, Taarifa zinaonesha kuwa Ofisi ya Rais (UTUMISHI) imetoa kibali maalum cha ajira kwa watumishi 11 wenye sifa na vipaji vya kipekee kuendana na mahitaji ya soko la utangazaji waliokuwa katika ajira za mkataba.

UTEKELEZAJI WA MAAZIMIO USIORIDHISHA

2.3.16 Utekelezaji katika Sekta ya Ujenzi

Mheshimiwa Spika, Kwenye sekta ya ujenzi, kuna upungufu wa fedha za miradi ya maendeleo hasa katika ujenzi na matengenezo ya barabara na madaraja. Barabara nyingi nchini ni mbovu na nyingine zimeisha muda wa matumizi na zinahitaji kujengwa upya. Mfano ni barabara ya Dodoma – Iringa, Dodoma - Mwanza, Dar es Salaam – Mtwara na nyinginezo.

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Shilingi Trilioni **1.4** iliyopitishwa na Bunge haitoshelezi kukabiliana na matatizo yaliyopo katika miradi ya ujenzi wa barabara kwa nchi nzima. Aidha, upungufu mkubwa wa fedha za matengenezo na ukarabati wa barabara na madaraja unaendelea kuiathiri sekta hii.

Mheshimiwa Spika, kwa tathimini iliyofanyika kabla ya mvua zinazoendelea kuanza kunyesha ilionyesha kuwa,

kiasi cha fedha zilizokuwa zinahitajika katika ujenzi wa barabara na matengenezo kwa nchi nzima ni Shilingi Trilioni tano (5) (ujenzi wa barabara na madaraja ni Trilioni tatu (3) na matengenezo ni Shilingi Trilioni mbili (2)).

Mheshimiwa Spika, kutokana na mvua za masika zinazoendelea ni dhahiri kuwa fedha hizo bado hazitoshelezi.

UTEKELEZAJI KATIKA SEKTA YA UCHUKUZI

2.3.17 Maazimio kuhusu Changamoto ya Kuchelewa kwa Kuanza kwa Utekelezaji wa Mradi wa Reli ya kisasa

Mheshimiwa Spika, Awali ilibainika kuwa, Sekta ya uchukuzi inakabiliwa na changamoto ya kuchelewa kwa kuanza kwa utekelezaji wa mradi wa reli ya kisasa kwa kipande cha Dar es Salaam hadi Morogoro tofauti na malengo. Kamati inasisitiza kuwa Serikali iondoe hayo mapungufu yaliyopo ili mradi uweze kuanza kwa manufaa ya nchi na wananchi.

UTEKELEZAJI KATIKA SEKTA YA MAWASILIANO

2.3.18 Utekelezaji wa Maazimio kuhusu mradi wa Tanzania ya Kidigitali utekelezaji wake unategemea fedha za nje

Mheshimiwa Spika, Utekelezaji wa mradi wa Tanzania ya Kidigitali, unategemea fedha za nje kwa asilimia mia moja. Kutokana na umuhimu wa mradi huo kwa maendeleo ya taifa, Serikali inapaswa kutenga kiasi cha fedha katika mapato yake ya ndani yatakayoweza kutekeleza mradi huo. Aidha, suala la ujenzi wa minara linahitaji kuongezewa msukomo ili kasi iongezeke na fedha zipatikane kwa wakati.

2.4 Yatokanayo na Uchambuzi wa Taarifa za Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa kipindi cha Julai hadi Disemba, 2023

Mheshimiwa Spika, Katika kikao cha Kamati cha tarehe 16 – 26 Januari, 2024 ilipata taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa miradi ya maendeleo kama ifuatavyo: -

2.4.1 Wizara ya Ujenzi

Mheshimiwa Spika, Fedha zilizotengwa kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka 2023/2024 ni Shilingi **1,417,143,057,000**. Kati ya hizo, Shilingi **1,081,966,369,000** ni fedha za ndani na Shilingi **335,176,688,000** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, Taarifa za utekelezaji zilionesha kuwa, fedha za Miradi ya Maendeleo zilizopokelewa kwa kipindi cha Julai - Desemba, 2023 ni Shilingi **901,702,353,608.75** sawa na asilimia **64** ya fedha zilizotengwa kwa ajili ya miradi ya maendeleo kwa mwaka 2023/24. Hali hiyo inaweza kuwa kuwa dalili nzuri ya utekelezaji kwa kuwa kipindi cha utekelezaji kilichobaki kinaweza kutumika kukamilisha upatikanaji wa fedha iliyosalia.

2.4.2 Wizara ya Uchukuzi

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa fedha 2023/2024, Wizara hii, iliidhinishiwa jumla ya Shilingi **trilioni 2.08** kwa ajili ya bajeti. Kati ya fedha hizo, Shilingi **trilioni 1.97** ni fedha za Maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi **trilioni 1.86** ni fedha za ndani, sawa na asilimia **94.42** na Shilingi **bilioni 107.26** ni fedha za nje, sawa na asilimia **5.58**.

Mheshimiwa Spika, Hadi kufikia Disemba, 2023 jumla ya fedha za maendeleo zilizokuwa zimetolewa ni Shilingi **trilioni 1.44**, sawa na asilimia **73.09** ya bajeti yote ya

Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo zilizotolewa, Shilingi trilioni **1.37** ni fedha za ndani sawa na asilimia **95.14** ya fedha zilizotolewa na Shilingi bilioni **63.59** ni fedha za nje sawa na asilimia **4.86** ya fedha zilizotolewa.

2.4.3 Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari

Mheshimiwa Spika, Katika Mwaka wa Fedha 2023/24 iliidhinishiwa kutumia Shilingi **212,457,625,000**. Kati ya fedha hizo Shilingi **181,953,940,333** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi **146,777,440,000** ni fedha za ndani na Shilingi **35,176,500,000** ni fedha za nje. **Shilingi 102,311,156,120.50** sawa na asilimia **56** ya lengo kimepokelewa. Kati ya fedha hizo Shilingi **67,912,303,911.60** ni fedha za ndani na Shilingi **34,398,852,208.90** ni fedha za nje.

2.5 Yatokanayo na Uchambuzi wa Taarifa za Utendaji

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii ya Taarifa inaonesha uchambuzi wa kina wa yaliyojitokeza na kubainisha mafanikio na changamoto. Lengo ni kuhakiki shughuli za umma zilizotekelezwa katika sekta ya Ujenzi, Uchukuzi Habari na Mawasiliano kwa kuzingatia matarajio ya wananchi kama ifuatavyo: -

2.5.1 Mafanikio na Changamoto katika Sekta ya Uchukuzi

Mheshimiwa Spika, sekta hii ikiboreshwa itapunguza gharama za usafirishaji wa watu, mizigo na bidhaa na hatimaye kuboresha kiwango na ubora wa maisha ya watu. Kwa msingi huo, Kamati ilibaini mafanikio na changamoto kama ifuatavyo:

(a) Mamlaka ya Udhibiti Usafiri Ardhini – LATRA

Mheshimiwa Spika, mnamo tarehe 09 Septemba, 2023 Kamati ilifanya ziara katika Taasisi ya LATRA na kubaini mafanikio yafuatayo: -

- (i) Mapato ya Mamlaka yameongezeka kutoka **bilioni 25.95** mpaka **bilioni 34.17** sawa na **asilimia 32** kwa mwaka 2020 – 2023;
- (ii) Kuunganishwa kwa Mfumo wa Vehicle Tracking System (VTS), Hadi mwishoni wa mwezi Juni, 2023 jumla ya mabasi 8,734 na vichwa vya treni 18 vilikuwa vimeunganishwa kwenye mfumo huu;
- (iii) Kwa kushirikiana na Mamlaka ya Serikali Mtandao (eGA) imeendelea kuboresha mfumo wa utoaji wa leseni kwa kujenga mfumo mpya ujulikanao kama “*Railways and Roads Information Management System (RRIMS)*”;
- (iv) Kuboresha mfumo huu (RRIMS) ambao pia umeunganishwa na mifumo ya wadau mbalimbali wa Serikali ikiwemo TRA, TIRA, BRELA na NIDA; na
- (v) Kufanya uchunguzi wa matukio ya ajali kwa kushirikiana na wadau wengine.

Mheshimiwa Spika, LATRA inakabiliwa na changamoto zifuatazo: -

- (i) Mgongano wa kisheria baina ya Sheria ya Mamlaka ya Udhibiti Usafiri Ardhini, Sura ya 413 na Sheria ya Usalama Barabarani Sura ya 168. Eneo la mgongano lipo kwenye utekelezaji wa jukumu la ukaguzi wa ubora wa vyombo vya moto vinavyoendeshwa kibiashara na kudhibitiwa na LATRA;

- (ii) Kutokuwa na muunganiko wa mifumo na wadau wengine kama jeshi la Polisi na TCRA; na
- (iii) Upungufu wa watumishi.

(b) Uboreshaji wa Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania -TPA

Mheshimiwa Spika, Kati ya tarehe 11- 19 Novemba, 2023 ukaguzi wa bandari ya Dar es Salaam, Lindi na Mtwara ulifanyika, mafanikio yafuatayo yalibainika: -

- (i) Kuanza kupokea meli kubwa zaidi kutokana na kukamilika kwa miradi ya maboresho katika bandari za DSM, Tanga na Mtwara;
- (ii) Shehena iliyohudumiwa na bandari za TPA iliongezeka kwa asilimia **17.5** kutoka tani 5.81 milioni hadi tani 6.83 milioni;
- (iii) Mapato yaliyokusanywa kupitia Bandari za TPA yaliongezeka kwa asilimia **17** kutoka Shilingi **bilioni 310.78** hadi Shilingi **bilioni 365.12** yaliyokusanywa kipindi hiki cha robo ya kwanza ya mwaka wa fedha 2023/24;
- (iv) Kasi ya utekelezaji wa miradi imeongezeka ambapo baadhi ya miradi mikubwa kama vile DMGP awamu ya kwanza na maboresho ya bandari ya Tanga awamu zote mbili zimekamilika na sasa ziko katika hatua za matazamio;
- (v) Bandari ya Mtwara imeendelea kupokea na kuhudumia meli kwa kipindi chote cha mwaka baada ya kuanza kupokea meli za moja kwa moja na shehena ya makaa ya mawe; na

- (vi) Soko la DRC limeendelea kuimarika kuongoza katika shehena ya nje ya nchi (*transit*) inayohudumiwa kwa asilimia **42**. Serikali kupitia TPA imefungua Ofisi mpya ya kimasoko katika mji wa Kalowezi baada ya ile ya Lubumbashi.

Mheshimiwa Spika, Huduma za bandari nchini zinakabiliwa na changamoto zifuatazo: -

- (i) Kasi ndogo ya ushushaji wa shehena katika bandari ya DSM yanayosababisha msongamano mkubwa wa shehena bandarini ikiwemo meli za mafuta katika boya la SPM ambazo hutumia wastani wa zaidi ya siku 10;
- (ii) Mifumo ya TEHAMA isiyotosheleza.
- (iii) Upungufu wa fedha za uendeshaji, watumishi na vitendea kazi;
- (iv) Kutokuwepo kwa meli ya abiria katika bahari ya hindi itakayotoa huduma DSM – Zanzibar – Mtwara – Comoro;
- (v) Mamlaka kushindwa kulipa vyeti vya malipo kwa Mkandarasi/Mshauri (vilivyoiva) kwa ajili ya mpango wa kuendeleza miundombinu ya bandari; na
- (vi) TPA inakosa udhibiti wa mapato yanayotokana na tozo za huduma ya matumizi ya Gati zake (*Wharfage*) ambayo yangewezesha maboresho ya miundombinu.

(c) Kampuni ya Huduma za Meli - MSCL

Mheshimiwa Spika, MSCL inaendelea na mkakati wa kukarabati meli 13 na kujenga meli mpya tisa (9)

ifikapo mwaka 2025. Mpango huo utawezesha lengo la kukamata masoko ya kusafirisha abiria na mizigo katika nchi za DRC, Uganda, visiwa vya Comoro na Shelisheli kupitia ziwa Victoria, Ziwa Nyasa, Ziwa Tanganyika na Bahari ya Hindi.

Mheshimiwa Spika, kuna changamoto kama zifuatazo: -

- (i) Upungufu wa fedha;
- (ii) Mapato yanayozalishwa kutolingana na gharama za uendeshaji wa Taasisi;
- (iii) Meli nyingi zipo kwenye matengenezo kwa muda mrefu na kutokuwa na meli ya uvuvi katika Bahari ya Hindi; na
- (iv) Upungufu wa Watumishi.

(d) Ujenzi wa Viwanja vya Ndege

Mheshimiwa Spika, TAA imepiga hatua mbalimbali kama ifuatavyo: -

- (i) TAA imetunukiwa tuzo ya Kimataifa yenye hadhi ya Nyota Nne (4) iliyotolewa na *Skytrax* kwa Kiwanja cha ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere katika kutekeleza itifaki ya udhibiti wa usambaaaji wa UVIKO19 kwa nchi za Afrika;
- (ii) Imewezesha nchi kushika nafasi ya nne (4) Afrika katika ubora wa usalama wa usafiri wa anga kwa kupata alama 86.7;
- (iii) Kuweza kuboresha miundombinu katika viwanja vya ndege na kutoa huduma bora kwa abiria na mashirika ya ndege;

- (iv) Imetengeneza fursa mbalimbali za ajira kwa wazawa '*Local Content*' kupitia makampuni mbalimbali yanayopata kandarasi za kutoa huduma;
- (v) Kuimarika kwa huduma za uendesaji, ulinzi, usalama na uzingatiaji wa masuala ya afya katika Viwanja vya Ndege nchini; na
- (vi) Mashirika mawili mapya ya ndege ya kimataifa yameanzisha safari zake katika Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere ambayo ni Saudia Airlines na Air France.

Mheshimiwa Spika, kuna changamoto zifuatazo katika Shirika: -

- (i) Ufinyu wa bajeti;
- (ii) Uchakavu na ufinyu wa miundombinu, majengo, mitambo na mifumo katika Viwanja vya Ndege;
- (iii) Wakandarasi kuchelewa kulipwa kwa wakati na kusababisha kupanda kwa gharama zitokanazo na riba;
- (iv) Baadhi ya jamii kutonufaika na miradi inayoendelea kutokana na kukosekana kwa utekelezaji wa dhana ya wajibu wa kampuni kurejesha fadhila kwa jamii (CSR). Mfano, ujenzi wa Zahanati, shule, visima n.k;
- (v) Kutokuwepo kwa Sheria mama na mahsusi kwa ajili ya usimamizi, uendesaji na uendelezaji wa Viwanja vya Ndege Tanzania Bara;
- (vi) Kutokuwepo kwa ruti za ndege za ATCL kwa baadhi ya mikoa mfano, mkoani Mtwara na

kukosekana kwa fensi katika uwanja wa Ndege wa Mtwara;

- (vii) Baadhi ya Viwanja vya Ndege nchini havina hati miliki; na
- (viii) TAA kutokuachiwa na Serikali mapato ya uendeshaji katika Viwanja vya Ndege (passenger services charge).

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa maboresho makubwa katika masuala ya uendeshaji, usimamizi na uendelezaji wa Viwanja vya Ndege.

2.5.2 Mafanikio na Changamoto katika Sekta ya Ujenzi

(a) Wakala wa Barabara Tanzania - TANROADS na Mfuko wa Barabara - RFB

Mheshimiwa Spika, mafanikio yaliyopatikana ni kama yafuatayo: -

- (i) Uzinduzi wa barabara ya Mianzini - Ngaramtoni – Arusha (km 18), barabara ya Mtwara – Mnivata – Newala, Tandahimba – Masasi (km 210);
- (ii) Kumiliki Mfumo wa Usimamizi wa Rasirmali za barabara (RAMS);
- (iii) Kupungua kwa magari yanayozidisha uzito barabarani hii ni baada ya kutoa elimu kwa wasafirishaji juu ya madhara ya kuzidisha uzito wa mizigo;
- (iv) Kufunga CCTV kamera kwenye vituo vyetu vya mizani nchi nzima kwa ajili ya kudhibiti mianya ya rushwa;

- (v) Kupungua kwa foleni kwenye baadhi ya maeneo ya mizani kutokakana na matumizi ya mizani ya upimaji wa magari yakiwa kwenye mwendo (WIM); na
- (vi) Serikali kupitia TANROADS ilisaini mikataba saba ya ujenzi wa barabara zenye urefu wa KM 2035 kwa kiwango cha lami kwa njia ya *EPC+F* kwa gharama ya Sh Trilioni **3.775** bila VAT.

Mheshimiwa Spika, Wakala unakabiliwa na changamoto zifuatazo: -

- (i) Kupungua kwa Bajeti ya Miradi ya Maendeleo na fedha za matengenezo. Mpaka Disemba 2023 fedha za ukarabati/matengenezo zilizopokea ni Sh. Bilioni **369**. Kutokana na mvua zinazoendelea kunyesha fedha hizo hazitoshelezi;
- (i) Ucheleweshaji wa kulipa madeni ya Wakandarasi na Waandisi Washauri kwa wakati kwenye miradi, na kusababisha kuongezeka kwa gharama. Hadi Disemba 2023, Miradi iliyokamilika ni **94** na Wakandarasi wanadai Shilingi Bilioni. **386.36**. Pia Miradi ya barabara inayoendelea ni **69** deni la Wakandarasi ni Shilingi Bilioni. **392.608** hivyo jumla ya deni lote la Wakandarasi mpaka kipindi hicho ni Shilingi Bilioni **778** na linaweza kuongezeka kwa utaratibu wa riba katika miradi;
- (ii) Uharibifu wa miundombinu unaofanywa na watumiaji wa barabara hususan uzidishaji wa mizigo, uharibifu wa samani za barabara/wizi wa

alama za barabarani utupaji wa taka kwenye mifereji ya maji ya mvua na kadhalika;

- (iii) Kuchelewa kwa tathmini za mali na ardhi kwa ajili ya kupisha ujenzi inayosababishwa na Sheria ya fidia. Hadi Disemba 2023, fidia inayohitajika kwenye maeneo yote nchini kwa barabara za kuu na za mikoa inakadiriwa kufikia Shilingi Trilioni **5,588,658,067,710.69**;
- (iv) Uvamizi wa maeneo ya hifadhi ya barabara hasa kwa wafanya biashara, mamlaka zinazohusika na ujenzi wa miundombinu mbalimbali ya huduma kama vile maji, umeme, mkongo wa simu n.k; na
- (v) Upungufu wa Watumishi.

(b) Wakala wa Majengo Tanzania - TBA

Mheshimiwa Spika, mafanikio yaliyopatikana ni kama ifuatayo: -

- (i) Wakala ulifanikiwa kukamilisha ujenzi wa jengo la kibiashara eneo la Sekei (Simioni) jijini Arusha;
- (ii) Ajira mpya za watumishi wa wakala uliajiri watumishi wapya 18 na kufanya jumla ya watumishi wa wakala kuwa 454;
- (iii) Imekamilisha miradi sita (6) ya Washitiri na kuikabidhi, ambapo, miradi mitano (5) ni ya Ushauri na mmoja (1) wa Ujenzi; na
- (iv) Kuhuishwa kwa sheria iliyoanzisha Wakala kupitia GN 595 ya Agosti 25, 2023 ambayo inayoruhusu TBA kushirikiana na sekta binafsi kuendeleza miliki nchini.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini changamoto kama vile upungufu wa fedha ya mtaji, wateja kutolipa kodi kwa wakati, upungufu wa watumishi na kutofanya uwekezaji wa kutosha.

2.5.3 Sekta ya Mawasiliano

(a) Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)

Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania imefanikiwa katika mambo yafuatayo: -

- (i) Kutumia mfumo wa teknolojia unaowezesha kutambua mapato na takwimu za miamala mitandao ya fedha kama vile Vodacom (M-Pesa), Tigo (Tigo Pesa), TTCL (T-Pesa), Viettel (Halo Pesa), Airtel (Airtel Money), na Zantel (Ezy Pesa);
- (ii) Kuongeza ufanisi katika usimamizi wa Sheria na Kanuni zinazosimamia Sekta ya Mawasiliano na kuwezesha wananchi kupata huduma mbalimbali za kifedha kwa kutumia mfumo wa *Telecommunication Traffic Management System* (TTMS);
- (iii) Kuboresha Usimamizi wa Mfumo wa Uhakikisho wa Mapato ya Mawasiliano ya Simu na usimamizi wa kanzidata kuu ya usajili wa laini za simu; na
- (iv) Kudhibiti simu za ulaghai kutoka nje ya Nchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini changamoto zifuatazo: -

- (i) Wamiliki wa mitandao ya kijamii duniani kutokuwa na leseni ya TCRA, matumizi ya Intaneti kutokuwa na mipaka, usalama, usiri wa mawasiliano mtandaoni;
- (ii) Utapeli / wizi kwa kutumia majina ya watu maarufu kwa maslahi binafsi, jumbe fupi (SMS) na sauti kwa kulaghai wananchi watume pesa kwenye namba fulani; na
- (iii) Kutokuwa na vituo vya kuendeleza vijana katika masuala ya TEHAMA (ICT *hubs*) nchini.

(b) Shirika la Mawasiliano Tanzania – TTCL

Mheshimiwa Spika, baadhi ya mafanikio yaliyopatikana ni kama ifuatavyo: -

- (i) Kuhamishiwa kwa shughuli za Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano na Kituo cha Taifa cha kutunza Data kutoka Wizara ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari (WHMTH) kuja Shirikani. Aidha, umiliki wake bado unasubiri waraka wa Baraza la Mawaziri (BLM);
- (ii) Shirika limefanikiwa kuandaa na kutekeleza Mpango Mkakati mpya wa mwaka 2022/23 hadi 2026/27 wenye mwelekeo wa uchumi wa kidijitali na kuongeza mauzo ya data na intaneti ndani na nje ya nchi;
- (iii) Shirika limefanikiwa kufikisha mawasiliano ya intaneti ya kasi (faiba) katika vijiji vipya vya Msomera na Kwala juu na kilele cha Mlima Kilimanjaro inayotarajiwa kuhudumia watalii wote wanaopanda mlima kwa mwaka;

- (iv) Shirika limefanikiwa kuboresha mfumo wa utendaji na wa fedha kwa kuanza kutumia Enterprise Resources Management System (ERMS); na
- (v) Shirika limefanikiwa kupanua wigo wa intaneti kupitia mkongo wa baharini wa EASSY na SEACOM kwa asilimia **286** kutoka 17.5 Gbps hadi 67.5 Gbps Upanuzi huu inatoa hakikisho la upatikanaji wa intaneti).

Mheshimiwa Spika, Shirika linakabiliwa na changamoto zifuatazo: -

- (i) Ukosefu wa mtaji umelifanya Shirika kutofikia malengo ukilinganisha na uwekezaji mkubwa unaoendelea kufanywa na kampuni nyingine za simu hapa nchini hasa Vodacom, Airtel, Tigo na Halotel;
- (ii) Sheria na kanuni zisizo rafiki kibiashara kama vile za manunuzi ya umma na ajira kwa watumishi ambapo kwa sasa Shirika halina maamuzi ya mwisho na uwezo wa kuajiri wafanyakazi wapya; na
- (iii) Kasi ndogo ya kuunganisha wateja.

(c) Shirika la Posta – TPC

Mheshimiwa Spika, mafanikio ya shirika ni kama yafuatayo: -

- (i) Katika kipindi hiki Shirika limefanikiwa kuzalisha mapato ya jumla ya Tshs. **33,728,128,020** sawa na asilimia **82.38** ya lengo na faida ya jumla

ya Tshs. **2,078,611,054** sawa na asilimia **69.29** ya lengo.

- (ii) Tanzania kupitia Shirika la Posta imefanikiwa kuwa mwenyeji wa mikutano mikubwa miwili ya Umoja wa Posta Duniani;
- (iii) Shirika limefanikiwa kununua magari mapya 14 kwa ajili ya kuimarisha jukumu la usafirishaji wa nyaraka, barua, vifurushi, vipeto na mizigo;
- (iv) Shirika limefanikiwa kushiriki katika kufanikisha zoezi la sensa ya watu na makazi kwa kusafirisha na kusambaza vishikwambi na vifaa vingine;
- (v) Shirika linatarajia kufanya uwekezaji wa kumilikisha baadhi ya viwanja vyake ili kupata mtaji;
- (vi) Kuwa mshindi wa kwanza wa sekta ya usafirishaji (*courier*) katika maonesho ya kitaifa ya 46 sabasaba mwaka 2022; na
- (vii) Shirika limeanzisha vituo vitatu vipya navyo ni Tanga, Mbeya na Mwanza ambapo kupitia vituo hivi, zaidi ya wananchi 100,000 wamepata huduma za NIDA, RITA, UHAMIAJI, TRA, BRELA, NHIF, NSSF, PSSF, POLISI n.k.

Mheshimiwa Spika, Changamoto zilizobainika ni: -

- (i) Shirika linalemewa na deni la jumla ya shilingi **bilioni 26.8** kutokana na kushindwa kuwasilisha kodi, riba mbalimbali kwa wakati (*PAYE, SDL, na VAT*) kati ya mwaka 2007 na mwaka 2016; na

- (ii) Shirika kuwa na mtaji hasi wa uendeshaji (working capital) wa shilingi **bilioni 35.2** kwa hesabu za mwaka wa Fedha 2021/22.
- (d) **Ujenzi wa Minara ya Mawasiliano Inayotekelezwa na Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote - UCSAF**

Mheshimiwa Spika, (UCSAF) inatekeleza miradi Sita (6) ya usambazaji wa huduma za mawasiliano katika jumla ya Kata 247 zinazojumuisha vijiji 371. Mradi utagharimu jumla ya Shilingi bilioni **83.85** utakapokamilika. Kati ya fedha hizo, ruzuku ya Serikali kupitia UCSAF ni Shilingi bilioni **61.05** sawa na asilimia **72.8** ya gharama za miradi, Shilingi bilioni **22.8** sawa na asilimia **27.2** kinachangiwa na Shirika kupitia vyanzo vya ndani vya mapato.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kasi ndogo katika ujenzi wa minara nchini katika utekelezaji wa mradi. Mkataba uliosainiwa unaonesha kata 713 zitajengwa minara 758. Hadi kufikia Disemba 2023, minara 15 tu sawa na asilimia **2** imejengwa ambapo minara 6 tayari imekamilika na imeanza kutoa huduma za mawasiliano.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatoa maoni kuwa, kasi ya utekelezaji wa minara ni ndogo hivyo inasisitiza kuongeza nguvu zaidi ili kuwezesha vijiji vingi kupata minara.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii inabainisha mtazamo na maoni ya jumla kutokana na matokeo ya Shughuli zisizotekelezwa na Kamati. Lengo lake ni kujulisha masuala mbalimbali yaliyobainika kwa kipindi cha mwaka mzima na kuonesha maoni ya jumla. Aidha maoni hayo yanajenga msingi wa hoja ya Kamati kuhusu mambo ya kufanyiwa kazi iwapo Bunge litaridhia.

3.2 Mtazamo na Maoni ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Kutokana na uchambuzi uliofanyika, mambo mbalimbali yaliyobainika yamefafanuliwa ndani ya Taarifa hii. Kwa kuzingatia ufafanuzi huo Kamati ina mtazamo na maoni ya jumla kama ifuatavyo: -

- (i) Suala la LATRA na Jeshi la Polisi kuwa na mgongano wa kimajukumu linalostahili kupatiwa ufumbuzi
- (ii) Upungufu wa Watumishi kwa LATRA, TAA, MSCL, TANROADS, TTCL na TBA unahitaji kupatiwa ufumbuzi ili kuepuka athari zake kwenye ufanisi na tija ya taasisi hizo.
- (iii) Changamoto za TPA zinazohusu kukosekana kwa mifumo ya TEHAMA inayounganisha wadau na hali isiyoridhisha ya miundombinu ya bandari zinastahili kutatuliwa
- (iv) TPA isipowezeshwa kubaki na sehemu ya fedha inayokusanya kwa kutoza huduma za gati, inaweza kuendelea kuwa na uwezo mdogo kifedha. Hali hiyo itaathiri fursa ya Serikali kuongeza mapato kutokana na miundombinu ya bandari kuwa na uchakavu;

- (v) Tija ya MSCL na manufaa ya kuwa na kampuni hiyo ni mambo yanayoweza kuongezwa na kuimarishwa kwa kutatua changamoto ya upungufu wa fedha na uwezo wa kampuni hiyo kukarabati meli zake kwa wakati;
- (vi) Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania ni taasisi inayohitaji kuongeza ufanisi na kuchangia uchocheaji wa shughuli za kiuchumi. Hata hivyo, kutokutatuliwa kwa changamoto za uchakavu wa miundombinu ya viwanja vya ndege na changamoto ya kukosekana kwa sheria mahususi ya usimamizi na uendeshaji kunaweza kuwa kikwazo cha ufanisi wa mamlaka hiyo.
- (vii) Dhamira ya kuanzishwa kwa TANROADS na manufaa ya ujenzi na ukarabati wa barabara ni mambo yanayohitaji kutiliwa mkazo kwa kutatua tatizo la ufinyu wa bajeti ya TANROADS na kuimarisha usimamizi wa maeneo ya barabara nchini.
- (viii) Kutokutatua changamoto za TBA kuhusu upungufu wa mtaji na tatizo la wapangaji wengi wa TBA kutokulipa kodi ni jambo linalochangia kasi ndogo ya uwekezaji wa TBA kwenye majengo.
- (ix) Suala la utapeli na uhalifu mwingine wa kimtandao linastahili hatua madhubuti za kudhibiti. Kutokudhibiti uhalifu huo ni jambo linalosabisha madhara kwa jamii, ustawi na maadili.
- (x) Suala la mzigo wa madeni kwa shirika la Posta, kasi ndogo ya ujenzi wa minara ya mawasiliano na TTCL kushindwa kujiendesha kibiashara yanastahili kauli madhubuti ya Bunge kwa lengo la kuboresha sekta ya mawasiliano.

3.3 Mapendekeo

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo niliyoyatoa, sasa naliomba Bunge lako tukufu lizingatie ufafanuzi niliutoa, na maoni ya Kamati ili lijadili na kutoa uamuzi wa hoja ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu. Hoja hii inaliwezesha Bunge kusimamia shughuli za umma kwenye sekta ya Uchukuzi, Sekta ya Ujenzi na Sekta ya Mawasiliano. Kwa msingi huo naomba kutoa hoja katika maeneo matano kama ifuatavyo: -

SEKTA YA UCHUKUZI

3.3.1 Mgongano wa Majukumu ya Mamlaka ya Udhibiti Usafiri Aridhini (LATRA)

KWA KUWA, Mgongano wa majukumu baina ya Jeshi la Polisi na Mamlaka ya Udhibiti Usafiri Aridhini umebainika kuwa miongoni mwa changamoto, na kwamba, matumizi ya mifumo ya TEHEMA isiyosomana katika udhibiti wa shughuli za uchukuzi inasababisha usumbufu na kero kwa wananchi,

NA KWA KUWA, Mgongano huo wa majukumu na changamoto hizo za mifumo -

- (i) Zinaathiri ufanisi katika usimamizi wa Sekta ya uchukuzi; na
- (ii) Ni kero katika shughuli za umma kwenye sekta ya Uchukuzi,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) LATRA, kwa kushirikiana na wadau wengine kama vile Wizara ya Mambo ya ndani ya Nchi, TANROADS na TABOA ifanye mapitio ya kanuni zilizopo;
- (ii) Serikali isimamie uboreshaji wa Mifumo ya TEHAMA inayotumiwa na LATRA; na

- (iii) LATRA na Jeshi la Polisi washirikiane kuhakikisha kuwa mifumo ya TEHAMA inayotumika kwenye vyombo hivyo inaoanisha na kuwianishwa kwa lengo la kuondoa tofauti zisizostahili.

3.3.2 Upungufu wa Watumishi Ikilinganishwa na Mahitaji ya Ufanisi wa LATRA

KWA KUWA, LATRA yenye dhima ya kusimamia huduma za usafiri ardhini ili kuwezesha huduma zilizo salama na za uhakika, inakabiliwa na upungufu wa watumishi,

NA KWA KUWA, Upungufu wa watumishi unakwamisha uwezo wake wa kutoa leseni, kuzifuatilia na kukuza ushindani kwa ajili ya ustawi wa watanzania,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali ihakikishe kuwa LATRA inaajiri watumishi wa kutosha.

3.3.3 Malalamiko Kuhusu Ufanisi wa Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA)

KWA KUWA, yapo malalamiko kuhusu ufanisi wa Mamlaka ya Bandari Tanzania kutokana na:

- (i) Kutokamilika kwa mifumo ya TEHAMA inayopaswa kuwaunganisha wadau; na
- (ii) Hali isiyoridhisha ya miundombinu inayowezesha uchukuzi wa shehena kutoka bandarini,

NA KWA KUWA, Hali hiyo inayolalamikiwa, inaweza kusababisha -

- (i) Mlundikano wa shehena bandarini; na
- (ii) Kukwama kwa azma ya kuongeza uboreshaji wa huduma zinazotolewa na mamlaka ya bandari,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia Kwamba,

- (i) Mamlaka ya Bandari Tanzania iongeze kasi ya kuboresha miundombinu ya barabara na njia ya reli inayoingia na kutoka bandari ya Dar es Salaam;
- (ii) Serikali ikamilishe mchakato wa ujenzi wa reli ya Kisasa kutoka Mtwara – Bambabay na ujenzi wa bandari ya Kisiwa Mgao mkoani Mtwara;
- (iii) Serikali ikamilishe mifumo ya TEHAMA ili kuunganisha wadau wote bandarini; na
- (iv) Serikali ijenge gati 2 za dharura (kwenye gati 0) katika Bandari ya Dar es Salaam ambazo zitakuwa na uwezo wa kubeba mzigo mkubwa uliopo bandarini;

3.3.4 Mamlaka ya Bandari Tanzania Kutobakiziwa Sehemu ya Fedha Inazokusanya Kutokana na Tozo za Gati

KWA KUWA, Taarifa zilizowasilishwa kwenye Kamati zinaonesha kwamba, mapato yanayokusanywa na TPA kutokana na tozo za gati yanachukuliwa na Serikali bila TPA kubakiziwa kiasi chochote,

NA KWA KUWA, Utaratibu huo unaminywa uwezo wa TPA kufanya maboresho ya miundombinu katika magati hayo, jambo linaloweza -

- (i) Kupunguza ufanisi wa huduma za bandari katika magati hayo; na
- (ii) Kuipunguzia Serikali uwezekano wa kupata mapato zaidi kutokana na huduma za bandari,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali iwape TPA kiasi cha shilingi **Bilioni 35** kwa kila mwezi, kutoka kwenye makusanyo ya *wharfage*.

3.3.5 Changamoto za Uendeshai wa Huduma za Meli - MSCL

KWA KUWA, Kampuni ya Huduma za Meli - MSCL inakabiliwa na changamoto kama vile -

- (i) Upungufu wa fedha;
- (ii) Kukosekana kwa uhalisia wa gharama za mapato na uendeshaji; na
- (iii) Meli nyingi kuwa matengenezo kwa muda mrefu,

NA KWA KUWA, Changamoto hizo zinaathiri huduma muhimu zinazotolewa na Kampuni ya Meli (MSCL),

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Serikali iongeze fedha kwa MSCL ili iimarike na ijiendeshe kibiashara;
- (ii) Serikali iharakishe matengenezo ya Meli mfano ya MV. Lihemba na MV. Mwongozo;
- (iii) MSCL ijpange kuleta meli itakayoweza kubeba mzigo utakaoletwa na reli ya kisasa (SGR) pindi itakapoanza kutoa huduma; na
- (iv) Serikali iisaidie MSCL kupeleka Meli ya Uvuvi katika mwambao wa Bahari ya Hindi, Ziwa Tanganyika na Ziwa Nyasa.

3.3.6 Changamoto Zinazoikabili Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA)

KWA KUWA, Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania inakabiliwa na changamoto za:

- (i) Upungufu wa Watumishi;

- (ii) Wakandarasi kutokulipwa kwa wakati
- (iii) Uchakavu wa miundombinu, Majengo, Mitambo
- (iv) Miradi yake kutekelezwa kwa namna isiyonufaisha jamii kwa utaratibu wa CSR;
- (v) Kukosekana kwa Sheria inayoweka mfumo wa uendeshaji wa mamlaka,

NA KWA KUWA, Hali hiyo inakwamisha ufanisi wa uendeshaji wa mamlaka na kupunguza kasi ya uendelezaji wa Viwanja vya Ndege nchini,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania iwezeshe kuajiri watumishi na kuongeza idadi ya watumishi;
- (ii) Serikali iwezeshe Mamlaka ya Viwanja vya Ndege kifedha ili iweze kurekebisha miundombinu na kuwalipa Wakandarasi kwa wakati;
- (iii) Serikali iweke utaratibu wa mikataba ya watoa huduma na Wakandarasi kutekeleza wajibu wa kurudisha fadhila kwa jamii (CSR);
- (iv) Serikali iongeze kasi ya kukamilisha mchakato wa kuwa na Sheria mahsusi inayohusu uendeshaji, usimamizi na uendelezaji wa Viwanja vya Ndege;
- (v) Serikali iibakizie TAA angalau asilimia **40** ya makusanyo ya tozo kwa wasafiri (*Passenges Services Charge*) katika Viwanja vya Ndege; na
- (vi) TAA ihakikishe kuwa Viwanja vyote vya Ndege nchini vinakuwa na hati miliki.

3.3.7 Changamoto za Usimamizi wa Barabara zilizo chini ya Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) na Mfuko wa Barabara - RFB

KWA KUWA, usimamizi na ujenzi wa barabara nchini unakabiliwa na –

- (i) Ufinyu wa bajeti ya ujenzi na matengenezo;
- (ii) Uvamizi wa maeneo ya barabara nchini; na
- (iii) Upungufu wa watumishi wa kutosha kuwezesha tija iliyokusudiwa kwa kuanzisha TANROADS.

NA KWA KUWA, Hali hiyo inakwamisha dhamira ya kuanzisha TANROADS na kupunguza manufaa ya matengenezo na ukarabati wa barabara,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Serikali iongeze fedha za ujenzi na ukarabati wa barabara ikiwemo madaraja;
- (ii) Serikali ilipe madeni ya Wakandarasi na Waandishi Washauri kwa wakati ili kuondoa ongezeko la gharama zinazosabishwa na riba;
- (iii) Serikali iisaidie TANROADS kuingia mikataba uwe katika mfumo wa kiasi cha fedha kutobadilika wakati wa mradi (*fixed amount*) ili kuepusha kupanda kwa gharama;
- (iv) TANROADS idhibiti wizi na uharibifu wa miundombinu unaofanywa na watumiaji wa barabara;
- (v) Serikali iwahi kufanya tathimini za mali na ardhi kwa ajili ya kupisha ujenzi, pia maeneo ambayo

yanaonekana hayahitajiki kwa sasa yaachwe kwa wananchi ili yaendelezwe; na

- (vi) Serikali itumie ujenzi wa barabara za mchepuo (*bypass*), pamoja na kuweka alama za biconi kwenye mipaka ya barabara.

3.3.8 Kasi Ndogo ya Uwekezaji katika Majengo chini ya Wakala wa Majengo (TBA)

KWA KUWA, Wakala wa Majengo Tanzania imebainika kuwa na kasi ndogo ya uwekezaji kutokana na:

- (i) Upungufu wa mtaji;
- (ii) Wapangaji kutokulipa kodi kwa wakati; na
- (iii) Upungufu wa watumishi.

NA KWA KUWA, Hali hiyo inaweza kuathiri uwezo wa Wakala kutekeleza agizo la ujenzi wa nyumba 10,000 jambo linalokwamisha manufaa ya nyumba hizo,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali -

- (i) Itenge fedha za kutosha kuiwezesha TBA kufanikisha azma ya ujenzi wa majengeo ya makazi na ofisi;
- (ii) Iweke msukumo unaoisaidia TBA kulipwa madeni ya pango zinazodaiwa Taasisi za Serikali;
- (iii) Isimamie TBA ipasavyo ili iajiri watumishi wanaohitajika; na
- (iv) Iwezeshe na kuisimamia TBA ili iendelee kutumia ubunifu zaidi wa kujenga majengo na kuingia mikataba yenye tija na Sekta binafsi katika uwekezaji.

3.3.9 Utapeli na Uhalifu Mwingine wa Kimtandao

KWA KUWA, Suala la utapeli na uhalifu mwingine wa kimtandao linapaswa kupatiwa ufumbuzi na TCRA linaendelea kuwepo,

NA KWA KUWA, Suala hili linalotokana na maendeleo ya TEHAMA linaathiri uchumi, jamii, ustawi na maadili,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Serikali iimarishe udhibiti wa uhuru wa mitandao kwa kuzingatia umuhimu wa demokrasia na uhuru wa kuzingatia mipaka; na
- (ii) TCRA kwa kushirikiana na Jeshi la Polisi iweke mikakati madhubuti inayozihusisha kampuni za simu kukabiliana na uhalifu wa kimtandao.

3.3.10 Kampuni ya Mawasiliano Tanzania (TTCL), kushindwa kujiendesha kwa biashara

KWA KUWA, Kampuni ya Mawasiliano Tanzania inayopaswa kujiendesha kibiashara inashindwa kutokana na:

- (i) Taratibu za ajira ya watumishi wake kufungwa na taratibu za Sekta ya umma isiyoongozwa na misingi ya kibiashara;
- (ii) Upungufu wa fedha kwa ajili ya uwekezaji katika biashara ndani ya Sekta; na
- (iii) Uwezo mdogo wa kampuni kuunganisha wateja

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Serikali ihakikishe kuwa Kampuni ya Mawasiliano Tanzania inawezesha kifedha ili iweze kuwa na mtaji wa kujiendesha kibiashara;

- (ii) Mfumo wa Sheria za ajira Serikalini uangaliwe ili kuruhusu kampuni zinazojiendesha kibiashara kuwa na taratibu za ajira zinazoruhusu kuunda ushindani; na
- (iii) Kampuni ya Simu Tanzania iongeze uwezo wa kuwa na kasi ya kutosha kuunganisha wateja;

3.3.11 Mzigo wa Madeni na Mtaji Mdogo wa Shirika la Posta Tanzania

KWA KUWA, Shirika la Posta Tanzania limebainika kuwa na mzigo mkubwa wa madeni na mtaji mdogo wa kuweza kujiendesha,

NA KWA KUWA, Licha ya Serikali kufanya jitihada kubwa ya kufufua Shirika hilo, bado changamoto hizo zinakwamisha maendeleo ya Shirika kibiashara,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia Kwamba,

- (i) Serikali ibebe deni inalodaiwa Shirika la Posta Tanzania la Shilingi **bilioni 26.8** ili kusafisha mizani ya Shirika na kuliwezesha kukopesheka;
- (ii) Shirika libuni vyanzo vipya vya mapato ili kujiendesha kibiashara;
- (iii) Serikali iendeele kuisaidia Posta ili iweze kulipwa madeni wanayodai kwenye Taasisi za Serikali; na
- (iv) Serikali iongeze mtaji kwa Shirika la Posta na kuhakikisha linapata kamisheni kwa kila mzigo.

3.3.12 Kasi Ndogo ya Ujenzi wa Minara ya Mawasiliano

KWA KUWA, Ujenzi wa minara ya Mawasiliano umebainika kuwa na kasi ndogo kutokana na mchakato mrefu wa kiutaratibu,

NA KWA KUWA, Hali hiyo inakwamisha lengo la Serikali kufikisha mawasiliano nchini kinyume na matarajio ya wananchi,

KWA HIYO BASI, Bunge inaazimia kwamba, Serikali -

- (i) Kwa kushirikiana na Mfuko wa Mawasiliano kwa wote iongeze kasi ya kutekeleza ujenzi wa minara ya mawasiliano;
- (ii) Iharakishe ujenzi wa chuo cha TEHAMA Dodoma na kutengeneza *ICT hubs* nchini; na
- (iii) Ifanye mapitio ya taratibu za mchakato wa zoezi la ujenzi wa minara ili kuboresha taratibu hizo kwa lengo la kuongeza tija na ufanisi.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO NA HOJA

4.1 Hitimisho

Mheshimiwa Spika, naomba kuhitimisha Taarifa hii kwa kutambua utaratibu uliowekwa na Bunge wa kuzitaka Kamati za Kudumu za Bunge kuripoti shughuli zake kwa kipindi cha mwaka. Utaratibu huu unalitaka Bunge kuwa katika nafasi ya kutambua hali ilivyo katika sekta mbalimbali. Ushauri huu wa Bunge kwa Serikali unaweza kufanyiwa kazi kwa mwaka wa fedha unaofuata.

Mheshimiwa Spika, naamini kwa maelezo haya na ufafanuzi niliutoa, utaliwezesha Bunge kujadili inavyostahili na kutoa ushauri kwa Serikali ili kuboresha shughuli na kuongeza tija katika sekta zinazosimamiwa na Kamati hii. Napenda kukushukuru tena kwa kunipa nafasi hii ili niweze kuwasilisha Taarifa hii mbele ya Bunge lako Tukufu.

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu, naomba kumshukuru kwa dhati Mhe. Innocent Bashungwa (Mb), Waziri wa Ujenzi akishirikiana na Naibu Waziri Mhe. Eng. Msongwe Geoffrey Kasekenya (Mb), pia Mhe Prof. Makame Mnyaa Mbarawa (Mb), Waziri wa Uchukuzi akishirikiana na Naibu Waziri Mhe David Mwakiposa Kihenzile. Vile vile Mhe. Nape Moses Nnauye (Mb) Waziri wa Habari, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari, akishirikiana na Naibu Waziri Mhe. Eng. Kundo Andrea Mathew (Mb) kwa ushirikiano mzuri wanautoa kwa Kamati katika kutimiza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, nawashukuru pia Makatibu Wakuu, Naibu Makatibu Wakuu na Watendaji wote wa Wizara ya Ujenzi, Wizara ya Uchukuzi, na Wizara ya Habari, Mawasiliano na

Teknolojia ya Habari kwa kuwawezesha Mawaziri na Naibu Mawaziri kwa kutoa ushirikiano kwenye Kamati.

Mheshimiwa Spika, Mwisho lakini sio kwa umuhimu, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge kwa niaba ya Sekretarieti na Watumishi wote wa Bunge kwa ushirikiano na kuiwezesha Kamati kutimiza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa nawashukuru Wajumbe wa Kamati hii kwa kujituma wakilenga kutoa ushauri unaofaa kwa Bunge. Kufanya hivyo kutaiwezesha Serikali kuboresha maeneo mbalimbali na kuendelea kukidhi matarajio ya wananchi kwa Serikali yao. Kwa kutambua mchango wao, naomba kuwataja kwa majina kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Moshi Selemani Kakoso, Mb - **Mwenyekiti**
2. Mhe. Anne Kilango Malecela, Mb - **M/ Mwenyekiti**
3. Mhe. Miraji Jumanne Mtaturu, Mb – **Mjumbe**
4. Mhe. Mohamed Maulid Ali, Mb "
5. Mhe. Mbarouk Juma Khatibu, Mb "
6. Mhe. Rose Vicent Busiga, Mb "
7. Mhe. Stella Simon Fiyao, Mb "
8. Mhe. Angelina Malembeka, Mb "
9. Mhe. Ghati Zephania Chomete, Mb "
10. Mhe. Ally Anyigulile Jumbe Mlaghila, Mb "
11. Mhe. Capt. Abbas Ali Hassan Mwinyi, Mb "
12. Mhe. Amina Ali Mzee, Mb "
13. Mhe. Innocent Edward Kalogeris, Mb "
14. Mhe. Mwantumu Dau Haji, Mb "
15. Mhe. Santiel Erick Kirumba, Mb "
16. Mhe. Abdallah Jafari Chaurembo, Mb "
17. Mhe. Abubakari Damian Assenga, Mb "
18. Mhe. Sylvia Francis Sigula, Mb "

19. Mhe. Eng. Mwanaisha Ng'anzi Ulenge	"
20. Mhe. Livingstone Joseph Lusinde	Mb "
21. Mhe. Ahmed Mabkhut Shabiby Mb	"
22. Mhe. Fredrick Lowassa, Mb	"

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, baada yakusema hayo, naliomba Bunge lako tukufu lipokee na kuijadili Taarifa ya Mwaka ya Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kwa kipindi cha Februari 2023 hadi Januari 2024, ili hatimaye kupitisha mapendekezo ya Kamati yawe ushauri wa Bunge kwa Serikali.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Moshi Selemani Kakoso, Mb

MWENYEKITI

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU

5 FEBRUARI, 2024